

Tvinga – ja, just det!

Precis på samma vis som gymnasieskolan tvingar elever att exempelvis studera Matematik – på samma sätt bör elever tvingas att studera Estetiska uttryck! Hur många civilingenjörer hade Sverige haft om matematiken varit valbar på gymnasiet?

Det borde inte vara ett val. Det bör vara verkligheten, en rättighet och nödvändigt för alla svenska gymnasieungdomar. Det bör vara skolans skyldighet, att ge elever största möjlighet till helhetssyn, bildning och kreativitet.

Moderaternas utbildningspolitiska talesperson Erik Bengtzboe (*Sveriges radio om estetiskt ämne 11/4 2018*) talar om att utesluta ett ämne för majoriteten av ungdomarna i gymnasieskolan. Vi menar, att detta innebär en stympning av människan. Är det så moderaten Bengtzboe och alliansen vill forma gymnasieskolan?

Estetiska uttryck bör i nuläget vara en rättighet för eleverna, vara ett gymnasiegemensamt ämne! Annars förlorar eleverna både kunskap, kompetens och egen utveckling. Vuxna människor, även moderater, borde kunna ge Sveriges ungdomar rättigheten till denna kunskapsinhämtning. För oss handlar inte detta om att tycka och tro. Vi lutar oss mot en mängd forskning, vetenskapliga artiklar och andra rön kring den positiva betydelsen av att arbeta med estetiska uttryckssätt, såväl fysiskt som psykiskt. I detta sammanhang i synnerhet befrämjande för kunskapsinhämtning och andra färdigheter (Beck et al. 2000; Bengtsson et al. 2005; Chanda et al. 2013; Fancourt et al. 2013; Fritz et al. 2009; Grape et al. 2002; Lederbogen et al. 2011; Nutley et al. 2014; Kraus et al. 2010; Saygin et al. 2013; Schlaug et al. 1995; Särkärnö et al. 2012; Särkärnö et al. 2016; Trainor et al. 2009; White-Schwoch et al. 2013; Zatorre 2005; Zatorre 2013).

Estetisk kongress 2018, mottog med bestörtning det negativa och tråkigt presenterade beskedet från alliansen ihop med sverigedemokraterna, att inte samarbeta kring propositionen om ett estetiskt ämne.

Vi anser att man inte ska använda skolan, som en politisk hävstång bara på grund av att det är valår i år. Det drabbar eleverna!

I vårt nutida informationstäta samhälle möts våra sinnen av en växande ström med olika kommunikativa uttryck som människan måste lära sig att hantera. Dels för att kunna vara med och förstå, men också för att själv uttrycka sig i samhällsdebatten. Men de olika estetiska uttrycken som berör våra sinnen får också större betydelse för det framtida samhället och ekonomin. När vi konsumerar tjänster och produkter gör vi det utifrån intrycken från våra sinnen. Det som fångar vårt intresse, som tilltalar oss utseendemässigt, känns skönt mot huden, som låter bra, o.s.v. kan benämnas som estetiska upplevelser. I framtiden kommer människor att efterfråga allt fler estetiska upplevelser i form av olika produkter och tjänster. De länder som förstår detta och satsar på utbildning för unga inom dessa områden kommer att få ett stort ekonomiskt och tekniskt försprång.

Kan man sätta ett pris på en känsla? Tydligt är det möjligt. Det blev tydligt när Spotify nyligen introducerades på börsen. Introduktionsvärdet blev 250 miljarder. Det är mer än H&M eller Ericsson. Vad producerar då Spotify? Jo, en upplevelse. En estetisk sådan.

Spotify är bara ett exempel på den allt viktigare upplevelseindustrin som Sverige har varit och är framgångsrika i tack vare goda kunskaper när det gäller bl.a. design, formgivning, musik och spelutveckling. Områden som drar in mångmiljardbelopp till Sveriges ekonomi. Under det senaste årtiondet har vi också sett stora framgångar när det gäller skapandet av berättelser, i form av texter, filmer, teater, musikaler, dans m.m. Att Sverige har legat i framkant inom dessa områden hävdar vi beror på att det funnits en bred bas och en grundläggande kompetens bland det svenska folket. Kompetensen har bl.a. getts genom en bred estetisk utbildning i skolan med bild, musik och estetisk verksamhet som obligatoriska ämnen. Den kommunala musikskolan och andra kulturskolor har också varit viktiga inslag för denna bredd och grundläggande kompetens.

För att stärka Sveriges ställning inom det estetiska området vill regeringen återinföra en kurs på gymnasiet för Estetiska uttryck. Den långa tradition att låta de flesta gymnasieelever möta ett obligatoriskt estetiskt ämne togs bort av alliansen 2011. Att återinföra en obligatorisk utbildning inom de estetiska områdena under gymnasiet menar vi är nödvändigt för att rädda Sveriges framtid i den kreativt utmanande verklighet vi lever i nu. Den utvecklingsspiral som redan snurrar allt snabbare inom hela det estetiska och kulturella fältet vore en katastrof att hamna på efterkälken i eller värre, bli helt frånåkta av omvärlden. De ambitioner som är satta för grundskolan och för våra nationella kulturpolitiska mål, kan inte upphöra när ungdomarna når gymnasiet. Hur kan någon vettig politiker acceptera detta?

Sveriges Nationella Kulturpolitiska mål, vilka antogs av riksdagen 2009 (under alliansens regeringstid), verkar inte gälla för gymnasieelever längre?

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Att då inte låta unga människor få arbeta med dessa förmågor efter grundskolan innebär att dagens elever hamnar på en lägre nivå än förr. Sverige kommer att tappa den bas och den kompetens som vi tidigare har haft när det gäller att rekrytera människor inom de framtida företagen som tillfredsställer människors behov av sinnesintryck.

Statens Skolverk beskriver i skriften Estetik, kultur och skapande i undervisningen – upplevelser, känslor och stämningar, vikten av estetik, kultur och skapande i läroplanen. Visserligen gäller detta i texten grundskolan. Men återigen undrar vi hur någon kan mena att detta plötsligen ska upphöra i gymnasieåldern?

Ur Lgr 11: skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas.

Elever ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

De estetiska ämnena kan ge eleverna, skolan och samhället en hel mängd olika fördelar. Det finns flera goda exempel och forskning som visar att de estetiska ämnena kan hjälpa elever att uppnå en djupare förståelse och starkare utveckling inom andra ämnen än de estetiska i skolan. Många elever lider också av stress och den psykiska ohälsan ökar bland ungdomarna, (se gärna en mängd vetenskapliga artiklar kring detta område på: www.kulturellahjarnan.se). Ett estetiskt ämne, Estetiska uttryck, skulle i nuläget och i framtiden kunna fungera även som en ventil, för att motverka detta.

Men vi anser också att de estetiska ämnena har ett mycket stort egenvärde, ett eget kunskapsområde som kan komma att få stor betydelse för samhällets kulturella, ekonomiska och demokratiska utveckling. En viktig aspekt är att betona värdet av kreativiteten i de estetiska läroprocesserna ur ett lärandeperspektiv och ett bildningsperspektiv samt utifrån de framgångsfaktorer som kan implementeras inom alla yrkesområden. Nedan ger vi utifrån förra årets remissvar en bild av den kompetens och det värde som ett estetiskt ämne kan ge.

Det kulturella området

Den tydligaste kopplingen till EU:s nyckelkompetenser är Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer: förmågan att uppskatta den kreativa betydelsen av idéer, upplevelser och känslor i ett antal medier, t.ex. musik, litteratur, visuell konst och scenkonst (EUR-Lex, 2006). Vi menar att den kulturella kompetensen inte har implementerats på ett önskvärt sätt i den svenska gymnasieskolan. Därför anser vi att införande av ett nytt estetiskt ämne är den rätta vägen att ge Sveriges elever önskvärd kompetens. Från 2018 kommer PISA-tester även att inkludera "globala färdigheter" och kulturell medvetenhet enligt Andreas Schleicher, OECD:s utbildningsledare.

cultural origins, and appreciate different ideas, perspectives and values; a world in which people need to develop trust to collaborate across such differences; and a world in which people's Schools need to prepare students for a world in which people need to work with others of diverse lives will be affected by issues that transcend national boundaries. (OECD 2016, s. 1)

Ett obligatoriskt estetiskt ämne ger större möjlighet att få in fler människor från olika socialgrupper och med olika bakgrund och kultur i det kulturella livet. Fler får möjlighet att känna sig hemma på teater, i konsthallar och konsertsalar, både som konsument och producenter av kultur och konst.

Breddad rekrytering inom musik-, konst-, medie-, teater- och dansutbildningar på högre nivå är dessutom önskvärd.

I vårt nutida informationstäta samhälle får berättelser och multimodala uttryck en allt större betydelse, både för samhällsbyggandet och för den enskilda individen. Vi möts av en växande ström av kommunikativa uttryck som människan måste lära sig att hantera. Utöver det skrivna ordet, som har varit skolans fokus de senaste hundra åren, har bilden, ljudet och kroppsspråket fått allt större betydelse i det moderna medielandskapet. Precis som det krävs tid och övning att utveckla förmågan att förstå, tolka och uttrycka sig med det skrivna språket, krävs det också tid och övning för att utveckla förmågan att hantera andra kommunikativa uttryck.

De estetiska ämnena är kommunikativa och viktiga för individens hela utveckling, kanske speciellt för ungdomar som söker och skapar sin identitet under gymnasieåren.

Det ekonomiska området

De ungdomar som börjar gymnasiet idag är födda på 2000-talet, och de kommer att vara verksamma inom yrkeslivet till 2060-talet. De samhällsförändringar som kommer att ske fram till dess är svåra att överblicka, men vi behöver rusta ungdomarna för dessa förändringar. Förmågan till innovation, att kunna hantera, dokumentera, tolka och uttrycka sig med olika kommunikativa uttryck kommer förmodligen att bli något som de flesta människor har nytta av i sina framtida arbeten. Att träna dessa förmågor och att kommunicera sina kunskaper, är något eleverna tränar inom de estetiska ämnena. Varje medborgare behöver utbildas i gestaltning: att ge form åt, konstruera och synliggöra sin kompetens och sitt ämnesområde. Kommunikation är också invävt i flera av EU:s nyckelkompetenser, liksom i OECD:s ramverk för kommande PISA-mätningar – tänkta att spegla kunskaper för framtidens behov:

Effective and appropriate communication and behaviour, within diverse teams, is already a component of success in the majority of jobs, and will become an even bigger component over the years ahead. (OECD 2016, s. 3)

Allt fler människor skapar och konsumerar kultur i det moderna medielandskapet och vi kan redan se hur musik-, film- och dataspelsbranscherna har växt och fått allt större betydelse för länders ekonomi. Även inom den kommersiella kulturen är förmågan att skapa och förmedla berättelser genom olika kommunikativa uttryck av stor betydelse. Att tänka utanför boxen, att vara kreativ och se andra ingångar till problemlösning kommer att vara en absolut nödvändighet i den framtida konkurrensen på arbetsmarknaden. Att utveckla den kreativa förmågan sker bl.a. genom ett processinriktat arbete i de estetiska ämnena; att träna, utforska, våga misslyckas och sedan med hjälp av sina erfarenheter ta sig vidare. Det estetiska genomsyrar hela samhället och har potential att bidra till utveckling inom en mängd yrkesområden. Vi ser därför ingen anledning till att ett estetiskt ämne skulle exkluderas från gymnasieskolan.

Det demokratiska området

Samhället går mot en ökad segregering mellan människor med olika sociala bakgrunder, mellan små och större orter, mellan stad och land. Efter att det estetiska obligatoriska ämnet försvann från gymnasieskolorna finns inte dessa kunskapsområden representerade på alla gymnasieskolor eller ens i alla kommuner. Det betyder att den estetiska kompetensen idag främst finns på större skolor i större kommuner med estetiska program. Fortsätter trenden blir det bara elever i större städer, eller elever med föräldrar som har ett eget kulturintresse som möter de estetiska ämnena. Vi ser det som en viktig bildnings- och demokratifråga att alla elever ges möjlighet att möta kultur och att utveckla förmågan att tolka, skapa och uttrycka sig genom olika estetiska kulturella uttryck. Vi menar att det sker bäst genom ett obligatoriskt estetiskt ämne i gymnasieskolan för att på så vis nå de flesta av Sveriges ungdomar.

Tillgång till ett fritt och vitalt kulturliv är en förutsättning för ett öppet samhälle som främjar delaktighet och demokrati. Det är en bärande idé för regeringens samhällsbygge att kulturlivet behöver vara tillgängligt för fler och i hela landet. (Regeringen, 2016, 16 september)

Att fostra unga människor till goda demokratiska medborgare innebär bl.a. att alla elever får möjlighet att öva sin förmåga i att tolka och uttrycka sig med de kommunikativa uttryck eller språk, som används i dagens medielandskap. Ur ett demokratiskt perspektiv är det därför nödvändigt att ge alla unga människor flera språk och andra uttryckssätt än enbart det talade och skrivna språket. Förmågor och kunskaper inom de estetiska kunskapsområdena ger verktyg för att uttrycka sina tankar, känslor och åsikter men även för att läsa av och tolka vår omvärld. Kompetensen i att avkoda bilder, kroppsspråk och andra multimodala uttryck blir därmed viktig i dagens samhälle. Dans, teater, musik, bild och media är ämnena där eleverna kan ges både teoretiska kunskaper, möjlighet att praktiskt öva sig i att tolka andras uttryck och att uttrycka sina egna åsikter med olika estetiska uttryck.

Detta gäller samtliga ungdomar i Sverige, men det skulle kunna ha extra tyngd när det gäller våra nyanlända ungdomar. Dessa nya medborgare kan, precis som skett under tidigare generationer, bidra till landets utveckling genom att komma med nya perspektiv och nytt kunnande, men en förutsättning är att vi ger dem verktygen. Estetiska uttryck med dess krav på kommunikation är ett sådant verktyg.

De som behärskar flera olika uttryckssätt får större möjlighet att kommunicera med människor från olika delar av såväl övriga världen som vårt eget samhälle och därmed att påverka och delta i samhällsdebatten.

Betydelsen för ungdomars identitetsutveckling

I de estetiska ämnena har elever stora möjligheter att arbeta med och uttrycka sin egen identitet med de uttryckssätt som står eleven närmast, där de har lättast att uttrycka sig. När de arbetar med, ifrågasätter och prövar sin identitet, utvecklar de även det ”språk” och de uttryckssätt som de arbetar med. Som det uttrycks i OECD:s noggranna genomgång av forskningsstudier kring utbildning i estetiska ämnen, *Art for Art's Sake: The Impact of Arts Education* (OECD, 2013):

The main justification for arts education is clearly the acquisition of artistic habits of mind ...not only the mastery of craft and technique, but also skills such as close observation, envisioning, exploration, persistence, expression, collaboration, and reflection – the skills in thinking and creativity and the social and behavioural skills that are developed in the arts. (s. 14)

Att praktiskt öva sig i att uttrycka sin egen identitet, sina egna åsikter och att tolka andras uttryck samt att möta en publik som kan ge respons, ökar elevernas självkänsla. Ökad självkänsla gör det lättare att göra sin röst hörd i samhället. Ett vidgat register för möjligheter till kommunikation genom kreativa estetiska lärprocesser ger också större förutsättningar för människor att mötas över olika typer av gränser.

But no school should fail to educate its students to understand and respect cultural diversity. All young people should be able to challenge cultural and gender stereotypes, to reflect on the causes and solutions of racial, religious and hate violence and to help create tolerant, integrated societies. (OECD, 2016, s. 3)

Sammanfattning

För att stärka utvecklingen inom dessa samhällsområden - det kulturella, det ekonomiska och det demokratiska – samt för att främja ungdomars identitetsutveckling behöver vi ett obligatoriskt estetiskt ämne på gymnasieskolan.

När OECD-länderna skapar strategier för att utveckla det framtida kunskapsbegreppet och internationella kunskapsmätningar som PISA därför förändrar sitt innehåll, får inte Sverige hamna i bakvattnet.

Vi anser att alla elever ska få möjlighet att utveckla sina estetiska förmågor. I detta fall är det än viktigare att skolan fungerar kompensatoriskt så att inte vissa samhällsklasser känner utanförskap inom det kulturella området.

Nationell Estetisk Kongress rekommenderar därför ett bifall av gymnasieutredningens förslag om införande av ett obligatoriskt estetiskt ämne på gymnasieskolan. Vi önskar att alliansen tillsammans med sverigedemokraterna omprövar sin utsaga att inte stödja förslaget att återföra ett obligatoriskt estetiskt ämne till gymnasieskolan. Vi ser också många möjligheter att lösa problemet kring vad som nu förefaller ha fastnat i en rigid hållning, emot ungdomars estetiska utveckling. Det finns alternativa lösningar för hur gymnasiearbetet kan få tid och utrymme i gymnasiet. Gymnasieutredningens första förslag är en tänkbar väg. Gymnasiearbetet är de facto ingen kurs och bör inte regleras med kurspoäng. I stället handlar det om vederbörlig tid för handledning. Med ett gymnasiearbete placerat tillsammans med respektive programs valbara kurser kan det genomföras tillsammans med lämplig kurs i årskurs tre. Det blir då det kvitto som fordras för en examen, på ett självständigt arbete där nämnda kurs eller resultat från denna redovisas i form av ett gymnasiearbete. Handlett också vid sidan av kursen.

Vi hoppas att ett beslut om att återföra ett obligatoriskt estetiskt ämne på gymnasiet fattas med insikt om betydelsen av detta för kommande generationer gymnasister liksom för Sveriges framtid inom ovan beskrivna områden.

För Nationell Estetisk Kongress 2018

Pontus Edmar, lärare i Musik- och Teaterämnen, Schillerska gymnasiet, Göteborg
Mats Gräns, lärare i Musikämnen, Njudungsgymnasiet, Vetlanda
Lisen Gustafsson, lärare i Dansämnen, Sturegymnasiet, Halmstad
Ola Lindholm, lärare i Bild- och Mediaämnen, Sundstagsgymnasiet, Karlstad
Caroline Marjoniemi, bildlärarkandidat, examen Konstfack vt 2018, Stockholm
Pita Skogsén, lärare i Teaterämnen, Hulebäcksgymnasiet, Mölnlycke
Sverker Zadig, lektor i Musik, Spyken, Lund

Referenser:

- Beck, R.J., Cecario, T.C., Yousefi, A., Enamoto, H. (2000). Choral Singing, Performance Perception, and Immune System Changes in Salivary Immunoglobulin A and Cortisol. *University of California Press, Music Perception*, Vol 18:1, pp. 87-106.
- Bengtsson, S.L., Nagy, Z., Skare, S., Forsman, L., Forsberg, H., Ullén, F. (2005). Extensive piano practicing has regionally specific effects on white matter development. *Nature Neuroscience*. 8, pp. 1148-1150.
- Chanda M. L., Levitin, D. J., (2013). Trends in Cognitive Sciences. *The neurochemistry of music*. Vol, 17:4, pp. 179-193.
- EUR-Lex, rekommendation för ett livslångt lärande (2006). Sammanfattning:
<http://eurlex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=URISERV%3Ac11090>
(hela dokumentet: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex:32006H0962>)
- Fancourt, D., Ockelford, A., Belai, A. (2013). The psychoneuroimmunological effects of music: A systematic review and a new model. *Brain, Behavior, and Immunity*. Vol. 36, pp. 15-26.
- Fritz, T., Jentschke, S., Gosselin, N., Sammler, D., Peretz, I., Turner, R., Friederici, A.D., Koelsch, S. (2009). Universal Recognition of Three Basic Emotions in Music. *Current Biology*. Vol 19:7. Pp 573-5767.
- Grape, C., Sandgren, M., Hansson, L-O., Ericson, M., Theorell, T. (2002). Does singing promote well-being?: An empirical study of professional and amateur singers during a singing lesson. *Integrative Physiological & Behavioral Science*. Vol 38:1, pp 65-74.
- Lederbogen, F., Kirsch, P., Haddad, L., Streit, F., Tost, H., Schuch, P., Wüst, S., Preussner, J.C., Riesel, M., Deuschle, M., Meyer-Lindenberg, A. (2011). City living and urban upbringing affect neural social stress processing in humans. *Nature*, 474, pp. 498-501.

- Nutley, S.B., Darki, F., Klingberg, T. (2014). Music practice is associated with development of working memory during childhood and adolescence. *Frontiers in Human Neuroscience*. 07, 2014.
- Kraus, N., Chandrasekaran, B. (2010). Music training for the development of auditory skills. *Nature Reviews Neuroscience*. 11. pp. 599-605.
- OECD (2013). Art for Art's Sake: The Impact of Arts Education. Paris: OECD Publications. (Overview)
https://www.oecd.org/edu/ceri/ART%20FOR%20ART'S%20SAKE%20OVERVIEW_EN_R3.pdf (Hela rapporten: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264180789-en>)
- OECD (2016). OECD proposal for the PISA 2018 Global Competence assessment
<https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>
- Regeringen (2016). Regeringens satsning på ett mer jämlikt kulturutbud, budgetproposition 2017 <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/09/regeringen-satsar-pa-mer-lokal-kultur-i-hela-landet/>
- Saygin, Z.M., Norton, E.S., Osher, D.E., Beach, S.D., Cyr, A.B., Ozernov-Paslyvik, O., Yendiki, A., Fischl, B., Gaab, N., Gabrieli, J.D.D. (2013). Tracking the Roots of Reading Ability: White Matter Volume and Integrity Correlate with Phonological Awareness in Prereading and Early-Reading Kindergarten Children. *Journal of Neuroscience*. Vol 33:33.
- Schlaug, G., Jäncke, L., Huang, Y., Staiger, J.F., Steinmetz, H. (1995). Increased corpus callosum size in musicians. *Neuropsychologia*. Vol 33:8, Aug. 1995. pp. 1047-1055.
- Statens Skolverk. Estetik, Kultur och Skapande i Undervisningen
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/kultur-och-skapande>
- Särkämö, T., Soto, D. (2012). Music listening after stroke: beneficial effects and potential neural mechanisms. *The Neurosciences and Music IV Learning and Memory*. April 2012, pp 266-281.
- Särkämö, T., Altenmüller, E., Rodriguez-Fornells, A., Peretz, I. (2016). Editorial: Music, Brain, and Rehabilitation: Emerging Therapeutic Applications and Potential Neural Mechanisms. *Front. Hum. Neurosci.*
- Trainor, L.J., Shahin, A.J., Roberts, L.J., (2009). Understanding the Benefits of Musical Training. Effects on Oscillatory Brain Activity. *The Neurosciences and Music III, Disorders and Plasticity*. July 2009, pp 133-142.
- White-Schwoch, T., Woodruff Carr, K., Anderson, S., Strait, D.L., Kraus, N. (2013). Older Adults Benefit from Music Training Early in Life: Biological Evidence for Long-Term Training-Driven Plasticity. *Journal of Neuroscience*, 6:33, pp. 17667-17674.
- Zatorre, R. (2005). Music, the food of neuroscience? *Nature*, vol. 434, pp. 312-315.
- Zatorre, R.J. (2013). Predispositions and Plasticity in Music and Speech Learning: Neural Correlates and Implications. *Science*. Vol. 342:6158, pp. 585-589.